

*Andriy Yavorskiy***VOCABULARY OF VOLYN POLISSYAN PATOIS
IN VOLODYMYR LYS'S NOVEL «JACOB'S CENTURY»**

Lexical peculiarities of Volyn Polissyan patois in the text of Volodymyr Lys's novel «Jacob's Century» are analyzed. Polissian lexemes used by writer are systematized and commented in terms of their origin. The researcher reveals significant group of borrowings, mostly from Polish and Russian languages. The specificity of use of the Volyn Polissian patois elements by the author and the function of the dialectal words in the novel's artistic language are indicated. V. S. Lys in the novel «Jacob's Century» with the purpose of a regional flavor reproduction and characteristics of the heroes naturally and successfully used many Volyn Polissian lexemes not only in the dialogues of characters, but also in the author's speech. This undoubtedly is a successful artistic device, which has the effect of subjective narrative-confession and gives you an opportunity to perceive the novel as individualized version of the history of Ukraine of the twentieth century.

Key words: dialect, Volyn Polissian patois, dialecticism, lexical dialecticism, semantic dialecticism, borrowing.

Formulation of the research problem and its significance. Polissian lexicon is barely assimilated within in Ukrainian literature. In fact, only from the early 90-ies of XX century elements of the northern dialects have been introduced into active use by M. Nykonchuk (in poetic works) and V. Drozd (in the novel «Leaves of the earth»). In the late 90's Polissian patois was imitated in literary pieces by V. Shevchuk. The latest version of Polissian dialects introduction into literary tradition was offered in novels by volyn novelist Volodymyr Lys «Jacob's Century» (2011) and «Ivan and the Black Panther» (2012). Similar attempts of contemporary writers to introduce Polissian lingual literary elements into regularly use, are of course, noteworthy.

The aim of the proposed research is to trace the lexical elements of Volyn Polissian dialect in the novel by Volodymyr Lys «Jacob's Century». Realization of this aim envisages the following tasks: a) identify the corpus of lexical dialecticisms used within text; b) to systematize dialects lexemes and comment on their origin and in terms of their fixation within the local lexicographical sources; c) to trace the specific of dialect words used by writer and figure out their functions in the novel.

The main material and justification of the study. Within the analyzed text the largest number of dialecticisms was traced under verbal

vocabulary. We've found a few verbs, united by common seme 'to talk'. Lexeme *затарандорити* «to annoyingly repeat the same», compare: *Затарандорила то Ольга – мусите дожити* [12, s. 176], can be compared with the West Polissian dialectal noun *таранда* «ranter» [2, s. 192], verb *тарандіти* «crackle, whirr, tick» [11, s. 71], which has an onomatopoeic nature [6, s. 519]. The word *жвандіти* «talk annoyingly», compare: *І не сокори. Не жванди* [12, s. 197], parallels to which are known in other dialects, such as: *жвиндіти, жвиндіти* «to speak unclear, roar» [8, s. 218], obviously of onomatopoeic origin [4, s. 190]. Verb *галайкувати* «to shout», compare: *То не мішай. І не галайкуй* [12, s. 188], derived from the onomatopoeic basis *галай* [3, s. 457], as well as a known in local dialects derivative *галайко* «clamorous person» [2, s. 84]. Lexeme *посабанити* «to embroil», compare: *Олька посабанила, побушувала* [12, s. 59], can be compared with known in other dialects etymologically obscure [6, s. 158] verbs *сабаніти* «scold severely» [9, s. 846], *сабаніте* «to swear for a long time» [10, s. 214].

In the meaning of «shun» authors use the verb *погрумічати*, compare: *Думаю, не погрумічаєте, прийдете* [12, s. 44]. Parallel traced in Belarusian dialects is *грумечаць* «shun» [13, s. 229] can be compared with Lithuanian words *grūmti* «devour», *grōmaloti* «chew» [14, s. 302].

In the group of verbs with the meaning of the movement we trace lexeme *посагонити* «escape quickly», compare: *І як тобі цієї голубочки? Бач, куди посагонили...* [12, s. 136]. Possible comparison of adjectives *саганістий* «long legged (about a horse)» [9, s. 847], recognized as a bohemism, compare old Czech *sahan* (*sahán*) «tall person», derivative from *sáh* «yard» [6, s. 161]. Verb *втаругунити* «to lift and lay with force», compare: *Понатужившись, як коло доброї колоди, на ліжку втаругунив* [12, s. 17], as well as a relevant *таругунитись* «to go somewhere, venture» [2, s. 192], *таругати* «to drag, rip in with teeth» [9, s. 949], belongs to polonisms and continues polish *targać* «jerk, drag, tear» [6, s. 522].

Among the verbs V. S. Lys implies a few Russianizmes: *запомнити* «запам'ятати», compare: *Вікторія, запомните, тату* [12, s. 189]; *пощитати* «decide», compare: *Атож, пощитала – нащо дідові письмо* [12, s. 14]; *здіватися* «abuse», compare: *Ну, чули, тату, воно ще й здіваєця!* [12, s. 20] etc.

Some dialecticisms are traced among the names of clothing. Lexeme *маринарка* «man's jacket», compare: *Яків одірвався від шитва – камізельку чи як там по-теперішньому називається те, що під маринарку*

піддягають, латав [12, s. 59], which is well known in Volyn Polissian [2, s. 305] and West Volynian [10, s. 160] patois and should be considered a polonism, compare polish *marynarka* «man's jack» [5, s. 394]. As a continuation of polish *majtki* «pants, pantaloons» [5, s. 364] – lexeme *майтечки* «panties (underwear)», compare: *Тільки старе, геть вибруднене платтячко, а під ним, вочевидь, давно не міняні майтечки, трусики, як туперка кажуть* [12, s. 18]. This particular group includes noun *шальоха* – a large woolen scarf, compare: *А тоді вже сказала – нащо пані така добра, нащо, то ж вельми дорога шальоха* [12, s. 109]. Known in local dialects lexemes *шальо́ха, шаліні́вка, шаліно́ха* [2, s. 258] are derivatives from *шаль* «large knitted or woven scarf made of wool or silk», which by the Polish and French mediation was borrowed from English, compare English *shawl* [7, s. 371–372].

In several cases local names of furniture, kitchen utensils and household utensils are used. Lexeme *куффер* «chest for clothes», compare: *Свої пошиті одержини берегла у куффері й тільки іноді перебирала* [12, s. 130], which in outlined area is known in variants of *ку́ффер, ку́фир, ку́хер, ку́хор, ку́пер, ку́ффо, ку́хро* [2, s. 273], compare also used in other dialects *ку́ффер* «suitcase, trunk» [8, s. 393]. Similar denomination are borrowings from Polish by mediation from German, compare german *Kóffer, Kuffer* «suitcase, trunk» [5, s. 164]. Tracing lexeme *люстро* «mirror», compare: *Наче втікаючи од думок, він став вдивлятися в люстро* [12, s. 52], which is well known in all Volyn and Polissian dialects and belongs to polonizmiv, compare polish *lustro* «mirror» [5, s. 328]. Noun *шкалик* «little bottle 100–150 g», compare: *Дістань оно там, у миснику, шкалик з горілкою* [12, s. 228], which in Volyn Polissian dialects is fixed in version *шка́лік* «т. с.» [2, s. 266], – borrowing through Russian mediation from the Dutch language, continuation of Dutch *schaal* «cup; bowl; dish, Charles weights» [7, s. 426]. To portray a clay jug for milk author uses lexeme *гладишка*, compare: *Улюбленою ж стравою цих селян на свята була гомачка – сметана, перемішана з виробленим у гладишках сиром* [12, s. 128], well known in West Polissian [2, s. 91], West Volynian [10, s. 97] and other dialects. Nomen *Гладишка* – result of convergence with the basis *глад-(ути)* Old Slavic **laty, *latъ* «clay dish» [3, s. 519].

Several dialecticisms are traced among the names of dishes. It is essential to comment on lexeme *гомачка* «cottage cheese, pounded with sour cream», compare: *Улюбленою ж стравою цих селян на свята була гомачка* [12, s. 128]. Known in the local dialects variations *о́мачка,*

гбмачка, гумачка, гумачка etc. [2, s. 13] are related to the verb *мачати* «dip» [5, s. 498]. The author uses semantic dialecticism *тук* «fried pork fat», compare: *Їжею були кисле й свіжовидоєне молоко (в кого були корови), зрідка шкварки, себто печене сало, хліб, вмочений у тук* [12, s. 128]. In this area the word *тук* is fixed in lexicographical work [2, s. 213]. By origin this word is a Slavic archaism [6, s. 670]. Common name for sweets – *лагодзінки*, obviously, is a polonism, compare: *Пані – молоденька жінка – наказала, що купувати: мнєсо, ковбаски, всіякі там лагодзінки* [12, s. 68].

The content group of human names and dialecticisms one can trace features of transparent motivation. As such can be considered lexemes *політок* «teenager», compare: *Матері в поділ ткнувся, чого вже давно не робив, бо політок як-не-як* [12, s. 23]; *любовальниця* «paramour», compare: *З маринарки та туку сміялася. Зі слова «любовальниця»* [12, s. 187]. Word *п'янізний* «very drunk», compare: *І щось патякав той п'янізний чоловік* [12, s. 220], – lexical and derivational dialecticism, the structure of which is revealed with a suffix *-ізн-*. In the local dialects it extends basis of adjectives providing them the highest degree of comparison attribute, compare *слабізни* «seriously ill» [2, s. 154]. From the speech of compatriots [2, s. 76] V. S. Lys adopted Church Slavic [7, s. 42] *вредний* «undisciplined», compare: *І не обмию, й ни заплачу, як будите такіі вредні* [12, s. 190]. The results of modifying foreign lexemes demonstrated by adjectives *аліганцький* < *елегантський* «elegant, exquisite», compare: *Почала перетворюватися із гордої, зманіженої, аліганцької красуні-шляхтянки на поліську селянку* [12, s. 117]; *шамашедший* < *сумасшедший* «crazy», compare: *Більшість загоренців вважали сімейство Бубенців варіятами, шамашедшими* [12, s. 148].

A few dialect words are presented in thematic group «anatomical and physiological names». For example, from dialects the author borrowed lexeme *льохкі* «lungs», compare: *Той смалив тютюн, як холеру, нажив болячку в льохких* [12, s. 175]. This is a substantivated adjective in plural form, compare affixed in the same dialects variant *лэхке* «lung» [2, s. 281]. V. S. Lys implies a substantiated adjective *груба* «pregnant», compare: *Я груба, Яську* [12, s. 32], which is well known in dialects Volyn Polissya [2, s. 110]. As synonyms, euphemisms for the word *пронос* the author uses lexemes *швидкий, шмидкий*, compare: *Він давно вже не п'є молока, бо ж одне розстойство од того, швидкий нападає, та то Ольга так вимовляє, а він каже по-їхньому, загоренськи – шмидкий* [12, s. 12]. In this context is implied the word *розстройство* «disorder of the digestive

system», obviously, russianism. As the common name of the disease is *rosiyanizm* *болезня*, compare: *Не, таки чорна, за ніч чорніша болезня* [12, s. 199] etc.

The content group of plants names used by V. S. Lys includes the words *к'яти* «flowers», compare: *Щоденно ішла на лужок, приносила звідти квіти (к'яти, як казали в їхньому селі ще на польський манір)* [12, s. 44]. The author himself notes, that it is a clear polonism, compare Polish *kwiaty*. From dialects writer adopted semantic dialecticisms *бульба* «potatoes», compare: *Ну, а далі звична круговерть, вже не смерті, а життя: оранка, сівба, садіння бульби, полоття й косовиця* [12, s. 145], *бакун* «tobacco (common name rather than the name of a particular class)», compare: *Що, бакун має пропадати?* [12, s. 13], *ведмеді* «blackberry», compare: *Усе поросло чагарником – терен, лоза, ведмеді* [12, s. 87], derivational dialecticism *щавусик* «sorrel», compare: *А от Парасочка, та вже з-за хліва виходила, з нарваним щавусиком у подолі* [12, s. 146], morphological dialecticism *блекіть* «henbane», compare: *Тут він згадав, що бачив, як біля хутора росте сиза блекіть, сонна куциста трава* [12, s. 46], and several local names of some plants: *І цвідрубал, і кропивицю лісову, розмай-траву, і квітушку цибуляну* [12, s. 20]. Among the listed Volyn Polissian flore names from lexicographical sources are *бульба* [2, s. 36], *бакун* [2, s. 8], *ведмеді* [2, s. 47].

From the West Polissian fauna nomens in the novel appears a local name of stork – *боцюн*, compare: *Неїна печаль схожа на довгоногого боцюна, що нияк не може жаби вполювати* [12, s. 182]. This lexeme in local dialects is known from other fixations, [2, s. 29], as for the origins it belongs to polonisms, compare polish *bocian*, dialect *bociuń* [3, s. 239–240].

Peculiarity of Polissian relief is emphasized with lexical vernacularism *ружки* «forest-island, tract amongst marshes», compare: *Яків ішов і йшов, часом доходив до лісу, який тепер відсунувся далі од села, бо ж заболочені ліски, ружки, гайки з'їла меліорація* [12, s. 227]. This lexeme is missing in lexicographical sources available to us, therefore it is narrowly localized. Within the novel the author uses a west Polissian name of boat – *крипа*, compare: *Місяць, що пливе небом, як крипа без весел* [12, s. 37], which is also fixed in lexicographical sources [2, s. 255]; as for the origin it is a polonism, compare polish *krypa* «barge» [5, s. 93].

From the native dialect V. S. Lys also adopted a semantic vernacularism *могилки* «cemetery», compare: *Той похід на могилки Яків робив кожнісінького року за два тидні до року нового* [12, s. 190]. In Volyn Polissian areal the name was fixed in the variant *могілкі* [2, s. 317].

Socio-political terminology is represented by historisms (polonisms by origin) *осадник* «polish colonist», compare: *Вивозять тико цілі сім'ї, де всі поляки, та й то тико панів осадніков* [12, s. 146], *жолнеж* «soldier of the polish army», compare: *Візьми собі, жолнеж, на куриво, сказала сестра* [12, s. 68], *солтис* «village elder», compare: *Той із солтисом дружить* [12, s. 47], *постерунок* «police department», compare: *Мені щось наче затьмарило розум, – скаже він пізніше в поліцейському постерунку* [12, s. 37], russianism *государський* «state», compare: *А ви нічогенькі, діду Якове, – сказала Ніна, котра принесла пенсію государську, українську* [12, s. 204], *приступники* «criminals», compare: *Цеї приступники дадуть слово* [12, s. 34], semantic dialecticism *питомий* «indigenous, primordial», compare: *У питомій, як вони казали, польській Польщі, служили вояки зі «східних кресів»* [12, s. 99], and with a lexeme *турм'ян* «prisoner» (obviously, derivative from *тюрма*), compare: *Не могли в т'ямю поліщуки взети, як то мона безневинних, ще не засуджених людей, хай і турм'янів, з самострілів косити* [12, s. 147].

The novel traces a few names of guns, including russianism *ружжо*, compare: *Опусти ружжо й пропусти весілля* [12, s. 40], and germanism [3, s. 486] *гвер*, compare: *Вже й до коліски підійшли, гвера наставили* [12, s. 194].

Abstract vocabulary is presented by polonism *назвисько* «any name», compare: *В тайзі, на березі великої річки Об. Коротке дивне назвисько* [12, s. 223], church slavic *вредность* «harmfulness», compare: *Отако я ціле життя мучуся, а за вредность молока ніхто не дає* [12, s. 190], *врем'я* «time», compare: *Мона то мона, та багато врем'я тре'* [12, s. 170], russianism *звєстїє* «news», compare: *Бо чув, як вони теє звєстїє у мішок ховали та рядном накривали* [12, s. 188], *особений* «peculiar», пор: *Він тетерка був, як Ольга казала, на особеному контролі* [12, s. 190], *лічний* «personal», compare: *І ваша лічна дохтурка на проводі* [12, s. 190], *остальний* «other», compare: *В остальному простіть* [12, s. 222], and also *навада* «ghost, delusion», compare: *Швидко-швидко, наче од якоїсь навади втікала* [12, s. 20], *здерубок* «act», compare: *Але все село гуде про твій, хлопче, вар'ятський здерубок* [12, s. 50].

We've traced archaic forms of pronominal adverbs *когда* «when», compare: *Зоя, когда руку її просив, не дала ще згоди* [12, s. 111], *нігде* «never», *тогді* «then», compare: *Тогді до вас нігде не вступлю* [12, s. 190], *завсїди* «always», compare: *Чоловікові діло завсїди знайдеться* [12, s. 145],

куда «where», compare: *Ну, а ті донесли куда тре'* [12, s. 224], *теперка* in the meaning of «today», compare: *Николи, ни тетерка, ни завтра, ни пуслезавтра, Яшка ни зачеплять* [12, s. 34], а also lexemes *мусово* «necessarily, inevitably», compare: *Кляте життє. Али й таке, що мусово за нього триматися* [12, s. 150], *зимно* «cold», *зимніше* «colder», compare: *Зимно, ой, зимно, ще зимніше стало од наступних Зенькових слів* [12, s. 170], *троньки* «a little», compare: *Троньки вип'ємо, то, мо', порозумнішаєм обоє* [12, s. 228] etc.

Conclusion and recommendations for further research. To sum up, V. S. Lys in the novel «Jacob's Century» with the purpose of a regional flavor reproduction and characteristics of the heroes naturally and successfully used many Volyn Polissian lexemes not only in the dialogues of characters, but also in the author's speech. This undoubtedly is a successful artistic device, which has the effect of subjective narrative-confession and gives you an opportunity to perceive the novel as individualized version of the history of Ukraine of the twentieth century.

Prospects for further research lie in identifying lexical dialectisms in other works of the writer, particularly in the new novel «Ivan and Black Panther».

Sources and literature

1. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у двох томах / Григорій Львович Аркушин. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – Т. 1. – XXIV + 354 с.
2. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у двох томах / Григорій Львович Аркушин. – РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – Т. 2. – 458 с.
3. Етимологічний словник української мови : у семи томах / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 1. – 631 с.
4. Етимологічний словник української мови : у семи томах / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 1985. – Т. 2. – 570 с.
5. Етимологічний словник української мови : у семи томах / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 1989. – Т. 3. – 552 с.
6. Етимологічний словник української мови : у семи томах / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 2006. – Т. 5. – 703 с.
7. Етимологічний словник української мови : у семи томах / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 2012. – Т. 6. – 566 с.
8. Желеховский С. Малоруско-німецкий словарь / Євгеній Желеховский. – Львів : [б. в.], 1886. – Т. 1. – 589 с.
9. Желеховский С. Малоруско-німецкий словарь / Євгеній Желеховский, Софрон Недільський. – Львів: [б. в.], 1886. – Т. 2. – 1117 с.

10. Корзонюк М. М. Матеріали до словника західноволинських говірок / М. М. Корзонюк // Українська діалектна лексика : зб. наук. пр. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 62–267.
11. Лексика Полесья : материалы для полесского диалектного словаря / отв. ред. Н. И. Толстой. – М. : Наука, 1968. – 472 с.
12. Лис В. С. Століття Якова : роман / Володимир Савович Лис ; передм. О. Забужко. – Х. : Кн. клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – 240 с.
13. Тураўскі слоўнік : ў пяці тамах / склад. А. А. Крывіцкі і інш. – Т. 1. – Мінск : Навука і тэхніка, 1982. – 254 с.
14. Этымалагічны слоўнік беларускай мовы / рэд. В. У. Мартынаў. – Мн. : Навука і тэхніка, 1991. – Т. 7. – 315 с.

Яворський Андрій. Лексика волинсько-поліської говірки в романі Володимира Лиса «Століття Якова». У тексті роману Володимира Лиса «Століття Якова» проаналізовано лексичні особливості волинсько-поліської говірки. Використані письменником поліські лексеми систематизовано і прокоментовано з погляду походження. Встановлено, що значну групу складають запозичення, переважно з польської та російської мов. З'ясовано специфіку використання письменником діалектних елементів та функції діалектизмів у художній мові роману. В. С. Лис у романі «Століття Якова» з метою відтворення регіонального колориту та для мовної характеристики персонажів органічно і вдало використав чимало волинсько-поліських лексем, причому не тільки в діалогах героїв, але й в авторському мовленні. Це, без сумніву, вдалий художній прийом, що створює ефект суб'єктивної оповіді-сповіді і дозволяє сприймати роман як індивідуалізовану версію історії України ХХ ст.

Ключові слова: діалект, волинсько-поліська говірка, діалектизм, лексичний діалектизм, семантичний діалектизм, запозичення.

Яворский Андрей. Лексика волинско-полесского говора в романе Владимира Лиса «Столетие Якова». В тексте романа Владимира Лиса «Столетие Якова» проанализированы лексические особенности волинско-полесского говора. Используемые писателем полесские лексеммы систематизированы и прокомментированы с точки зрения происхождения. Установлено, что большую группу составляют заимствования, преимущественно из польского и русского языков. Выявлены специфика использования писателем диалектных элементов и функции диалектизмов в художественном языке романа. В. С. Лис в романе «Столетие Якова» с целью воссоздания регионального колорита и для речевой характеристики персонажей органично и удачно использовал немало волинско-полесских лексем, причем не только в диалогах героев, но и в авторской речи. Это, без сомнения, удачный художественный прием, создающий эффект субъективного повествования-исповеди и позволяет воспринимать роман как индивидуализированную версию истории Украины ХХ ст.

Ключевые слова: диалект, волинско-полесский говор, диалектизм, лексический диалектизм, семантический диалектизм, заимствования.